

POSLEDNÍ ŠANCE?

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.

Pracoval nejprve v základním výzkumu, později působil jako vedoucí správy CHKO Kokořínsko a poté na Ministerstvu životního prostředí v oblasti ochrany přírody, kde od roku 1998 odpovídal zejména za naplňování povinností, spojených s přípravou na vstup do EU. Od 2010 nezávislý konzultant se zaměřením na Naturu 2000, územní ochranu, monitoring a reporting.

Již čtvrt století si kladu otázku, proč v české ochraně přírody tak malou roli hrají celostátní koncepční dokumenty: Státní program ochrany přírody a krajiny z roku 1998, jeho obnovená verze z roku 2009, následně dvě Strategie ochrany biologické rozmanitosti. Odpověď není příliš složitá – tyto dokumenty vesměs trpí čtyřmi skupinami vad: za prvé, úkoly v nich obsažené většinou nekorespondují s existujícími nástroji ochrany přírody (v tom si ovšem nijak nezadají s celoevropskými strategiemi, kde tomu dosud bylo stejně a které také vesměs nemohly být – a nebyly – naplňovány); za druhé, většinu úkolů by fakticky mohly plnit jediné resorty jiné než MŽP, v první řadě MZe a MMR, které o tom ovšem nikdy nikdo nepřesvědčil; za třetí, v novějších strategiích po poučení z fiaska těch předchozích došlo k tak opatrné volbě natolik obecných cílů a úkolů, že formálně plněny jsou, aniž by ovšem ve skutečnosti kterýkoli z dotčených aktérů musel vynakládat větší úsilí či prostředky navíc v porovnání se svými běžnými činnostmi. Z uvedených charakteristik se sice vymyká nejnovější strategie ochrany biologické rozmanitosti, avšak i na ni se stejně jako na předchozí strategické dokumenty vztahuje čtvrtá skupina vad: naplňování strategií nikdo nekoordinuje a nevymáhá, ani neinformuje o jejich smyslu. Není divu, že ochránářská obec tyto zdánlivě nejvýznamnější dokumenty přehlídí, a že ani klíčové "krajinnotvorné" resorty neberou ochranu přírody dodnes příliš vážně.

Nyní nás čeká velice závažný, možná historický krok: naplňování nařízení o obnově přírody („restoration law“). Ať již bude dokument schválen v jakékoli podobě, jisté je, že jeho celková koncepce se již měnit nebude, a to včetně klíčového implementačního mechanismu, jímž budou národní plány pro obnovu přírody. Dokumenty, na jejichž zpracování budou mít členské státy dva roky, budou mít za úkol převést kvantitativní cíle nařízení, platné pro celou EU,

do konkrétních cílů a úkolů na národní úrovni. Smyslem národního plánu není mít opět "nějakou" strategii jen proto, že ji po nás požaduje Brusel, ale funkční dokument, který má kvalitativně změnit k lepšímu nejen ochranu přírody, ale především naši krajinu a poměry v ní.

Je to obrovská výzva. Dnes dobře známe příčiny nefunkčnosti většiny dosavadních strategických dokumentů ochrany přírody. Víme, jaké chyby k ní vedly. Víme tedy, čeho se vyvarovat. Víme, že změnit politiku "krajinnotvorných" resortů nelze direktivně cestou vládních usnesení, ale jedině tak, že tyto resorty přesvědčíme o tom, že "nová" ochrana přírody bude z největší části jejich úkolem. Máme obrovskou šanci prosadit pozitivní změny, z nichž můžeme profitovat v dlouhodobém horizontu všichni (byť v horizontu krátkodobém může řada z nich bolet) – pokud ovšem zvolíme realistické prostředky a metody. A také pokud začneme okamžitě, protože čas hraje proti nám.

Před 24 lety jsme stáli před podobným dilematem ohledně české koncepce Natury 2000. Tehdy jsme zvolili – přestože se nabízelo snadné a levné "potěmkinovské" řešení – náročnou cestu "potu a slz". Výsledkem byl – kromě odborně plně odůvodněného návrhu Natury – obrovský kvalitativní skok v naší ochraně přírody, především z hlediska datové základny, který nás výrazně posunul kupředu a z něhož těžíme dodnes.

Nařízení o obnově přírody představuje podobnou šanci. Dokážeme ji proměnit, nebo jen přispějeme do sbírky archívních dokumentů další "papírovou" strategií, a v kuloárech si budeme dál povídat o tom, jak se nám ochránářské cíle nedaří prosazovat do praxe?

